

УДК 233.1:282

Л.М. ПОГОРІЛА

ОБРАЗ ЖІНКИ В КОНТЕКСТІ РИМО-КАТОЛИЦЬКОГО АДЖОРНАМЕНТО

Погоріла Людмила Михайлівна – старший викладач кафедри гуманітарних наук Житомирського державного технологічного університету, кандидат філософських наук

Дана розвідка аналізує одну із актуальних проблем сьогодення – проблему призначення, ролі та функцій жінки в контексті римо-католицького курсу аджорнаменто. У статті зацентровано увагу на баченні католицької Церкви жінки не лише як помічниці та соратниці чоловіка, а як на образі і подобі Бога.

Ключові слова: жінка, фемінний, аджорнаменто, римо-католицизм, самореалізація жінки.

Данная статья анализирует одну из актуальных проблем современного общества – проблему назначения, роли и функций женщины в контексте римо-католического курса аджорнаменто. В статье акцентируется внимание на представлении католической Церковью женщины не только как помощницы и соратницы мужчины, но и как на образе и подобии Бога.

Ключевые слова: женщина, феминный, аджорнаменто, римо-католицизм, самореализация женщины.

The article is devoted to analysis one of the actual problem of contemporary society – the problem of woman's mission, role and function in the context of Roman-Catholic Aggiornamento. Also the article shows a female form as helpmate and man's companion. By the way, in Church's opinion woman is image of God and self-sufficient individuality with original functions, mission and dignity.

Key words: woman, feminine, Aggiornamento, the Roman-Catholic Church, female's self-realization.

© Л.М. Погоріла, 2013

Постановка проблеми. В процесі соціально-культурного розвитку людства завжди існувало ряд подій, які змушували історію рухатись за певним руслом. Однією із таких знакових подій не тільки для Європи, а й для всього католицького світу став Другий Ватиканський вселенський Собор. Протягом своєї більш як тисячолітньої історії Римо-католицька Церква знала численну кількість Соборів, які формували, редагували, вдосконалювали католицьке християнське віровчення, однак Собор 1962-1965 років можна безсумнівно назвати знаковим, значущим та таким, що певною мірою розділив історію католицизму на доватиканський та післяватиканський періоди.

Основною категорією, яка стала визначальною у роботі Другого Ватиканського Собору, є категорія аджорнаменто, або курс на осучаснення Церкви. Проблему секуляризації сучасного суспільства Римо-католицька Церква визначила вирішити в найоптимальніший для себе спосіб – через проведення соціальної реформи в лоні католицької Церкви, Проблематика, якої торкнулась Церква була надзвичайно всебічна за своїм змістом та формою. Серед широкого спектра питань слід виділити жіночу проблематику, яка також розглядалась у межах роботи Другого Ватиканського Собору. Варто зазначити також те, що цей приклад є першим в історії релігій, коли проблеми фемінного характеру обговорювались на такому високому конфесійному рівні.

Актуальність дослідження. Наголосимо, що на сьогоднішньому етапі розвитку суспільства, проблематика, яка сконцентрована навколо гендерних та фемінних питань, є однією з найактуальніших у сучасному соціумі. Адже не налагодивши гендерний діалог, не усунувши всі форми соціального, професійного чи домашнього сексизму, ми не

можемо вести мову про демократичні засади та повноцінний розвиток усіх членів суспільства. Релігія як потужний та впливовий інститут також вносить до сфери своєї компетенції фемінно-гендерні питання. Зокрема, Римо-католицька Церква з її мільярдною паствою вже більш аніж півстоліття презентує світові своє бачення ролі, місця та покликання жінки в постмодерному суспільстві. Напрацювання Другого Ватиканського Собору заклали міцний фундамент у розробку фемінних та гендерних проблем у контексті не тільки власне католицизму, а й всього християнського світу. Нині чи не кожна із християнських конфесій, яка намагається рухатись відповідно до діалектики постмодерного суспільства, включає навколожіночі питання у сферу своїх досліджень та напрацювань.

Проблема феномена жінки в релігії чи не завжди була на манівцях академічної філософської думки, лише в тій чи іншій мірі відображаючись у певних соціальних питаннях. Однак нині до цієї теми звертається все більше дослідників – В. Агеєва, Г. Брандт, О. Кісь, Н. Недзельська, В. Сукова, Н. Чухим та інші. Хоча, власне, парадигму взаємовідносин між римо-католицизмом і жіноцтвом та уявленням Церкви щодо місця та функцій жінок найбільшою мірою можна знайти у документах Римо-католицької Церкви – енцикліках, деклараціях, декретах, листах-зверненнях, роботах Й.Гюфнера, К. Войтили, Ж. де Лоб'є, А. де Любака, Ю. Майки, Я. Павловича, Т. Рауша та інших.

Метою дослідження є аналіз вчення Римо-католицької Церкви, яке торкається жіночої проблематики, а саме – розглядає жінку як образ і подобу Бога. Крім того, в статті порушуються питання відмінності підходу до оцінювання жінки як рівноправного члена суспільства католицькою Церквою та іншими соціальними інститутами. Обґрун-

товується думка, чому саме католицизм претендує на те, щоби стати гендерною релігією, тобто такою релігією, яка здатна адекватно відобразити інтереси обох статей, не вивищуючи та не принижуючи жодну з них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерес до жінки, до жіночої проблематики, намагання дати відповіді на ряд невирішених та відкритих жіночих питань можна віднайти в історії католицизму ще задовго до Другого Ватиканського Собору. У 1880 році папа Лев XIII видав енцикліку «Таємниця Божої Премудрості» (Про християнське подружжя). Відразу слід зауважити, що жіноча проблематика протягом історії не була пріоритетною для католицької Церкви, а скоріш за все розглядалась крізь призму соціальних, сімейно-подружніх чи моральних питань. От і папа Римський Лев XIII у своєму посланні намагається визначити обов'язки та роль жінки у контексті християнського подружжя, ні на крок не відступаючи від догматичних уявлень Церкви. Наприклад, щодо створення Богом чоловіка і жінки папа Лев XIII спирається тільки на один епізод із двох у Біблії, коли жінку було створено із ребра чоловіка (Бут. 2, 22) (що вказує на онтологічне підпорядкування жінки чоловікові), а папа Римський Іван Павло II в Апостольському листі «Про гідність і покликання жінки» робить акцент вже на іншому епізоді Біблії про створення людини як чоловіка і жінки (Бут. 1, 27). В Апостольському повчанні «Покликання і місія мирян» той же Іван Павло II вказує на задум Творця, який був вписаний «на початку» і назавжди у саму людську істоту – чоловіка і жінку – а отже, у найістотніші елементи її структури та у її найглибший динамізм [5,115] (що говорить про першобуттєву рівноправність між собою жінки і чоловіка). Такі порівняння можуть вказувати лише на динаміку інтересів та позитивний розвиток Церкви у сфері фемінно-гендерних питань.

1930 року побачила світ ще одна енцикліка папи Римського Пія XI про християнське подружжя, яка дістала назву «Непорочне подружжя». Жіноча проблематика також була відображена у папському документі і також лише через вимір подружнього та родинного життя. Однак акценти все більше зміщуються на рівноправність та однаковість вимог як до чоловіка, так і до жінки – «Хай чоловік віддає належне жінці, так само як і жінка - чоловікові» (1Кор. 7, 3), – цитує папа слова апостола Павла. Але не забуває понтифік й іншу настанову св. Павла: «Жінки нехай коряться своїм чоловікам, як Господові, бо чоловік – голова жінки, як і Христос – голова Церкви» (1Кор. 11, 3). Але з точки зору Церкви християнська слухняність жінки не має нічого спільного із сліпим підпорядкуванням та жорстким патріархатом, а є лише розумною ланкою досконалих християнських взаємовідносин.

Протягом свого існування, Церква не полишає наголошувати, що людина є вінцем Божого творіння, образом і подобою Бога. Однак у цій позитивній формації є одне «але» – під поняттям «людина» завжди розумівся «чоловік». Про жінку або не згадувалось, або таке питання вважалося недоречним.

Тому акцент Римо-католицької Церкви на феномені жінки як на образі і подобі Бога, або погляд на жінку як на *Imago Dei* (образ Бога) у документі Собору «Душпастирська Конституція про Церкву у сучасному світі» та інших документах Ватикану говорить про високий рівень гендерно-фемінних розвідок католицизму, а також вказує на те, що сучасний католицизм намагається взяти до уваги більшість вимог постмодерного суспільства.

Католицизм досить часто звертається до онтологічних основ людства, вбачаючи в них фактор визначення буття роду людського. Так, у Компендіумі соціальної доктрини Церкви зазначається, що найважливіша вістка Святого Письма – це проголошення, що людська особа є Божим створінням, характерною і відмінною рисою людини є те, що вона – образ Божий [4,80]. Крім того, на мою думку, особливої поваги заслуговує той факт, що в Компендіумі наголошується на тому, що людина – це рівноправно як чоловік, так і жінка, тому у близькому – чи то чоловікові, чи то жінці, – міститься відображення самого Бога [4,82]. Римо-католицька Церква акцентує увагу на тому, що чоловік і жінка наділені однаковою гідністю і цінністю не лише тому, що обое, відрізняючись один від одного, створені на образ Божий, а й тому, що мають глибший вимір: їхні взаємовідносини, котрі породжують «ми» людської пари, являють собою образ Бога [4,82]. Можна з впевненістю відзначити, що таке бачення жінки підносить соціальну доктрину католицизму на якісно новий рівень, який повністю відповідає вимогам сучасного суспільства.

Яку ж проблематику, пов'язану із жінкою, досліджує та намагається вирішити католицька Церква? Яке коло питань охоплює? В першу чергу це питання, пов'язані із сім'єю, питання, що торкаються взаємовідносин між чоловіком і дружиною, проблеми розлучення, а також здатність жінки реалізуватись професійно. Має Церква також своє особливе бачення щодо діяльності сучасних феміністських рухів, пропонуючи при цьому модель свого фемінізму. Крім того, не обходить католицизм і біоетичні питання – питання, які за своєю суттю близькі до природи жінки. Також особливої уваги потребують такі ключові фемінні категорії, як жіночість та жіноча гідність.

Саме поняття гідності жінки стає центральним у контексті католицького курсу аджорнаменту. Те, що вкладає у розуміння гідності Церква, більшою мірою відрізняється від загальноприйнятого викладу. Гідність у контексті католицизму – це особливий дар Бога, який відрізняє людину від інших живих істот, наповнює людське існування сенсом та виступає орієнтиром на шляху до досконалого християнського життя. Сучасний світ, на думку представників католицизму, ховає в собі багато небезпек, які принижують гідність жінки, прикриваючись модними тенденціями та вимогами/правилами цивілізованого життя. І в першу чергу це стосується радикальної фемінізації суспільства. Саме радикальної та агресивно-безкомпромисної фемінізації – коли жінка масулінізується, перебирає на себе ряд чоловічих функцій.

Сучасна феміністка – це незалежна самовпев-

нена жінка, яка не вважає за потрібне дотримуватися загальноприйнятих норм та правил і яка робить будь-який вибір на користь задоволення власної індивідуальності. Однак, як слушно зазначає кардинал Гюфнер: «Безмежна емансипація веде до маніпуляцій» [1,104]. А щодо вимог представників феміністських рухів до Церкви, то, як говорить відомий католицький теолог Томас Рауш – в контексті Церкви фемінізм являє собою абсолютно нову жіночу самосвідомість: жінки вимагають повної рівноправності з чоловіками як в секуляризованому суспільстві, так і в Церкві [6,293]. Думка офіційної Римо-католицької Церкви не до кінця відповідає такій позиції і вказує, що справжній фемінізм необхідно шукати зовсім в іншому вимірі.

Церква пропонує свій так званий християнський католицький фемінізм – це сукупність поглядів на жінку як на особистість, яка має свою особливу місію в суспільстві і Церкві, яка дотримується норм і правил соціального та релігійного життя, яка має невід’ємне право безперешкодно самореалізуватись у родині та професійній діяльності. Жінка у контексті католицьких феміністських поглядів повинна не самостверджуватись за рахунок інших осіб, а виконувати особливу роль мирянського служіння, про що було зазначено в документі Другого Ватиканського Собору, зокрема в Декреті «Про апостольство мирян». Папа Іван Павло II пізніше більш детально обґрунтував важливу місію мирян в сучасному секуляризованому світі та вказав на те, що жінки повинні проявляти сьогодні велику активність ніж будь-коли, «вони повинні відчувати зацікавленість і покликання до діяльності в перших рядах», – підкреслював понтифік [5,111].

Позиція сучасної Римо-католицької Церкви є відповідно позитивною і в питаннях професійного покликання жінки та її реалізації поза родиною. Зіткнувшись із складною проблемою бажання широкої самореалізації сучасної жінки, яка передбачає глибоку зміну сталих традиційних правил та норм, Римо-католицька Церква розширює коло шляхів пошуку вирішення цієї проблематики. Особливим почерком католицизму є те, що при вирішенні проблем сучасної особистості конфесія орієнтується не тільки на динамічність пошуку, але й на сталість історії. Жіночий геній, наголошує Церква, необхідний у всіх проявах суспільного життя, тому потрібно гарантувати присутність жінок і в світі праці [5,188].

Дійсно, католицька Церква вигідно вирізня-

ється від багатьох інших конфесій своєю підтримкою професійного розвитку жінок, але за умови, що робота поза домом не заважає благополуччю родини. Адже сім’я є тією основою, яка міцно підтримує людину. Сім’я з точки зору католицизму є глибоким поєднанням та ідеальним союзом чоловіка і дружини як *Imago Dei*, як найбільшій таємниці Бога. Виходячи з цього, Церква робить акцент, що сім’я відповідає найбільш інтимній суті чоловіка і жінки, їх вродженій і автентичній гідності як особи [2,379]. Родина є тим плацдармом, де жінка найкраще може виявити свій природжений потенціал. Церква закликає людство сучасної цивілізації кинути всі сили на збереження традиційної родини, не знищувати сім’ю розлученнями, не підміняти справжні сімейні цінності фальшивими. І найбільшу відповідальність у збереженні родини Церква покладає на жінку як на берегиню домашнього вогнища. Ведення сімейної політики католицизм доручає жінці, наголошуючи на тому, що процвітання родини – це постійна важка робота, яку суспільство повинно поважати, стимулювати та всіляко підтримувати домашню жіночу працю і заохочувати жінок до народження і виховання дітей. Цілком можна погодитись із папою Іваном Павлом II, який говорив, що суспільство заслуговувало би похвали, якщо би мати – без обмеження її свободи, без психологічного чи фізичного тиску, без утиску її прав в порівнянні з іншими жінками – могла повністю присвятити себе піклуванню про сім’ю та дітей [3,133].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що в складних навколожіночих питаннях Римо-католицька Церква зробила великий крок вперед. Значною заслугою сучасного католицизму є те, що він не протиставляє гостро своє вчення постмодерним викликам сучасності (на кшталт різноманітним феміністським рухам), а намагається знайти компроміс та представити свій варіант погляду на проблему. Розроблена Церквою позиція ліберального фемінізму та підтримки жіноцтва у всіх сферах соціальної діяльності вказує на її глибокий інтерес до сучасних гендерних та жіночих проблем. Позитивним, на нашу думку, є бажання Церкви сформувати образ жінки, який нічим не поступатиметься чоловікові у своїй гідності і покликанні. Адже вічні жіночі цінності – любов до чоловіка, любов до дитини, материнство, захист та підтримання домашнього затишку, виховання дітей ніколи не будуть суперечити бажанню жінки посилити свою роль і соціальний статус у постмодерному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гюфнер Й. Кардинал. Християнське суспільне вчення / [пер. з нім. С. Пташник, Р. Оглашений]. – Львів : Свічадо, 2002. – 304 с.
2. Документи католицької церкви про шлюб та сім’ю. Від Лева XIII до Бенедикта XVI / [наук. ред. Г. Кришталь, П. Гусак]. – Інститут Родини і Подружнього життя Українського Католицького Університету, 2008. – 657 с.
3. Иоанн Павел II. Идите с миром. Дар бессмертной любви / [пер. с англ.] – М. : ООО Издательский дом «София», 2004. – 208 с.
4. Компендіум соціальної доктрини церкви / Папська Рада «Справедливість і мир» [за ред. Л. Коваленко]. – К. : Кайрос, 2008. – 549 с.
5. Покликання і місія мирян. Післясинодальне апостольське повчання Святішого Отця Івана Павла II – Львів : Місіонер, 1998. – 155 с.
6. Рауш Т. Католичество в третьем тысячелетии/Пер с англ. (Серия «Современное богословие»). – М.: Библийско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. – 416с.